

Krijtlijnen voor een onderwijshervorming

Elisabeth Meuleman

Het debat over de hervorming van het secundair onderwijs bereikte april 2013 in het Vlaams parlement een absoluut dieptepunt. Het werd toen pijnlijk duidelijk dat van een hervorming van het secundair onderwijs in deze legislatuur geen sprake meer zal zijn. Het hoogste wat we nog kunnen verwachten voor de volgende verkiezingen in 2014 bleek ... een slashdecreet. Hiermee wordt meteen een nieuw begrip in het parlementaire jargon gelanceerd. Een slashdecreet is een niet-gestemd decreet slashmasterplan. Met andere woorden, een vaag niet-goedgekeurd plan dat door een volgende regering meteen weer van tafel kan worden geveegd. De N-VA, tegenstander van een hervorming, haalt daarmee zijn slag thuis.

Nochtans is het debat over een hervorming al geruime tijd aan de gang. Het startte in de vorige legislatuur onder minister Frank Vandenbroucke. Een speciale expertencommissie onder leiding van oud-topambtenaar Georges Monard tekende na rijp beraad, talrijke consultaties en uitgebreid studiewerk in 2009 de eerste krijtlijnen voor een grote onderwijshervorming uit. De Nota-Monard 'Kwaliteit en kansen voor elke leerling, een visie op de vernieuwing van het secundair onderwijs' zag het levenslicht.

Het regeerakkoord, afgesloten tussen de huidige meerderheidspartijen, drukt een duidelijke intentie uit om hierop verder te bouwen. We lezen daar:

'Het secundair onderwijs wordt vernieuwd op basis van een breed draagvlak bij alle stakeholdersgroepen. Het rapport 'Kwaliteit en kansen voor elke leerling. Een visie op de vernieuwing van het secundair onderwijs', voorgesteld door de Commissie-Monard in april 2009, is een goede basis om de discussie te voeren.'

De opdracht leek duidelijk, en huidig onderwijsminister Pascal Smet was er dan ook snel bij om zijn oriëntatienota *Mensen doen schitteren* voor te stellen, in september 2010. De hervorming zou het paradepaardje worden van minister Smet op vlak van onderwijs deze legislatuur. Maar wat een paradepaard moest worden werd een kwelduivel. Het initiële draagvlak voor een serieuze hervorming kalfde alleen maar af. Tot het droevige dieptepunt enkele weken geleden, waarop de N-VA bij monde van Kris Van Dijck in de pers liet optekenen dat een hervorming voor hen niet meer hoeft, en de bevestiging van minister Smet dat er alleen nog een *slashdecreet*, een vaag plan, zal komen.

Nochtans is een goede hervorming van het secundair onderwijs broodnodig. In deze bijdrage leg ik uit waarom, en stel ik de oplossingen voor die via ons groene onderwijstraject tot stand kwamen.

Het Vlaams secundair onderwijs biedt sterke leerlingen een stevige vertrekbasis. Op een belangrijk deel van de indicatoren waar internationale onderzoekers zich over buigen, scoren we zeer sterk. Maar de keerzijde van de medaille is bekend: elke leerling

slecht op het gebied van gelijke onderwijskansen en het welbevinden op school ligt niet hoog genoeg. Bijna 15 procent van de leerlingen verlaat de school zonder diploma. Vlaanderen slaagt er niet in dat hoge cijfer terug te dringen.

Na een groot onderwijscongres met de Groenleden in 2011 en een G100-burgertop met mensen uit het veld in mei 2012, lanceerde Groen een e-book met bijdragen van echte

stakeholders. Conclusie van dit traject is dat een bedachtzame hervorming nodig is, die de sterktes van vandaag behoudt, maar het huidige selectieve en asociale systeem wel durft in vraag stellen.

De hervorming van het secundair onderwijs alleen zal echter het tij niet kunnen keren. Maatwerk, beter opgeleide leerkrachten en investeringen in basisonderwijs zijn onontbeerlijke schakels. We richten onze blik vaak op het Finse systeem: een onderwijssysteem waar je sociale afkomst niet voorspelt hoe goed je het zal doen op school en waar uitstekende leerlingen toch excelleren. We zien er een brede algemene vorming, in heterogene klasgroepen, en een uitgestelde studiekeuze tot 15 jaar. Maar dit is alleen mogelijk als in het basisonderwijs al wordt gezorgd dat niemand achterblijft. Dit gebeurt door kleine klassen met minder dan 15 kinderen per leerkracht, een individueel leerplan, extra begeleiding, doorgedreven aandacht voor taal, met daarbij ook het gebruik van de thuistaal als middel. Alle leerkrachten krijgen een universitaire opleiding, met een doorgedreven aandacht voor diversiteit. De les voor Vlaanderen is duidelijk: zeer degelijk basisonderwijs, waarbij achterstand wordt aangepakt of liever nog voorkomen van in de kleuterklas, is een voorwaarde voor het welslagen van een structuurhervorming van het secundair onderwijs.

Waar loopt het fout?

Het onderwijs in Vlaanderen heeft veel sterke punten, maar faalt op een aantal vlakken. Het Vlaamse onderwijs is sterk hiërarchisch. Na een te bruske overgang tussen basisonderwijs en secundair, kiezen leerlingen voor aso, tso of bso. Een aso-opleiding heeft

prestige, het tso al veel minder en het bso is voor veel leerlingen een ongewenst eindstation. In ons onderwijs heeft één op vier leerlingen op de leeftijd van 15 jaar een schoolachterstand opgelopen. De grote meerderheid van die zittenblijvers wordt naar het tso of het bso georiënteerd. Slechts 16 procent volgt nog aso, tegenover bijna 40 procent bso en 34 procent tso. Overschakelen van hoog naar

In ons onderwijs heeft één op vier leerlingen op de leeftijd van 15 jaar een schoolachterstand opgelopen.

laag gaat gemakkelijk. Vandaar dat nog altijd een grote groep leerlingen begint in het aso, met het idee dat bij een mislukking afzakken nog altijd een optie is. In de realiteit krijgen leerlingen die hun aanvangsniveau niet halen een ferme knauw, waardoor ze in veel gevallen gedemotiveerd en schoolmoe raken. Voor de richtingen die voor hen (of hun ouders) tweede of derde keus zijn, kunnen ze weinig interesse meer opbrengen en de ervaring om 'gefaald' te hebben doet af aan hun zelfbeeld. Gevolg: leerlingen komen onder hun niveau terecht, of verlaten de school zonder diploma. Dit laatste doet uiteindelijk 15 procent van de leerlingen, een aantal dat al jaren stijgt.

Het zou niet nodig moeten zijn om eerst te falen vooraleer te denken aan een technische richting of een richting uit het beroepsonderwijs. Ook hier kun je zeer interessante

richtingen volgen, die aansluiten bij de belangstelling van veel leerlingen, die veel kansen bieden op de arbeidsmarkt en die in het geval van het tso vaak evenveel vragen op cognitief vlak als in het aso. Technisch onderwijs en beroepsopleidingen

Slechts 16 procent volgt nog aso, tegenover bijna 40 procent bso en 34 procent tso.

verdienen een herwaardering. De hervorming van het secundair onderwijs biedt een kans om komaf te maken met het kunstmatige, achterhaalde en schadelijke onderscheid tussen de richtingen aso, tso en bso en tussen hun leerlingen.

Niet iedereen heeft evenveel kans om in 'de waterval' terecht te komen, om beroepsonderwijs te volgen of om zonder diploma de school te verlaten. Kinderen van moeders met een universitair diploma hebben 95 procent kans dat ze aso zullen volgen, kinderen van moeders met een diploma lager onderwijs hebben 80 procent kans dat ze bso volgen. Een kind van een ongeschoolde arbeider heeft 19 keer meer kans op bso dan een kind van een kaderlid. Ook allochtone leerlingen zijn oververtegenwoordigd in het bso en kennen een hoge ongekwalificeerde uitstroom. Zo komt 70 procent van de 15-jarige allochtone jongeren in Vlaanderen in het beroepsonderwijs terecht. Bijna 40 procent verlaat het secundair onderwijs zonder diploma. Maar ook een deel van de leerlingen die wél hun diploma halen, geeft aan schoolmoe te zijn en absoluut geen zin meer te hebben aan het einde van de schoolcarrière, over alle groepen heen.

Kortom, Vlaanderen scoort slecht als het gaat om gelijke onderwijskansen. Ook hiervoor kan het afschaffen van de oude richtingen een oplossing bieden, samen met het uitstellen van keuzes. Uit internationaal onderzoek blijkt immers dat leerlingen op 14-jarige leeftijd rijpere keuzes maken dan op 12-jarige leeftijd, zoals Vlaamse leerlingen dat nu moeten doen. Uitstel van keuze betekent dat leerlingen meer volgens belangstelling en talent kiezen en minder volgens sociale en culturele achtergrond en volgens de verwachtingen van ouders en andere volwassenen.

Een ander probleem is dat leerlingen minder en minder goed in hun vel zitten. Leerlingen en leerkrachten krijgen te maken met ADHD, dyslexie, pesten, schoolmoeheid, agressief gedrag enzovoort. Eén op vier schoolgaande jongeren heeft extra zorg nodig. Dit bijzonder hoog cijfer heeft volgens experts zowel te maken met het feit dat men (te) snel diagnoses maakt, als met een werkelijke stijging van het aantal gedragsstoornissen bij kinderen en van de complexiteit van de situaties. Uiteraard gaat deze problematiek verder dan onderwijs alleen. Maar vast staat dat de uitdaging om jongeren zich goed te doen voelen op onze scholen groot is.

Daarbij mogen we niet uit het oog verliezen dat het secundair meer doet dan kennis aanreiken in functie van de arbeidsmarkt of het hoger onderwijs. Het vormen van de persoonlijkheid van de jongere moet een evenwaardige pijler zijn. Jongeren omvormen tot zelfstandige, kritische, verantwoordelijke, creatieve en sociale

De hervorming van het secundair onderwijs biedt een kans om komaf te maken met het kunstmatige, achterhaalde en schadelijke onderscheid tussen de richtingen aso, tso en bso en tussen hun leerlingen.

Vlaanderen scoort slecht als het gaat om gelijke onderwijskansen. Ook hiervoor kan het afschaffen van de oude richtingen een oplossing bieden, samen met het uitstellen van keuzes.

Eén op vier schoolgaande jongeren heeft extra zorg nodig. Dit bijzonder hoog cijfer heeft volgens experts zowel te maken met het feit dat men (te) snel diagnoses maakt, als met een werkelijke stijging van het aantal gedragsstoornissen bij kinderen en van de complexiteit van de situaties.

volwassenen is een opdracht die van cruciaal belang is, maar die vandaag af en toe verloren dreigt te gaan onder de vele taken die leerkrachten toebedeeld krijgen. In onze voorstellen is er aandacht voor het evenwicht tussen kennis en vaardigheden voor doorstroming en ruimte voor persoonlijke ontwikkeling.

Om aan deze uitdagingen tegemoet te komen stellen wij een 4x4x4-systeem voor. 4 jaar lagere school, 4 jaar middenschool en 4 jaar secundair onderwijs. In wat volgt wordt meer in detail beschreven hoe Groen het toekomstige onderwijs in Vlaanderen wil vormgeven.

In onze voorstellen is er aandacht voor het evenwicht tussen kennis en vaardigheden voor doorstroming en ruimte voor persoonlijke ontwikkeling. Het welzijn van leerlingen, het zich goed en veilig voelen binnen de school, kan een veel centralere plaats krijgen dan vandaag het geval is.

Naar een middenschool

Een van de mogelijke oplossingen, is een brede eerste graad, waarin leerlingen een gemeenschappelijk pad volgen. Dat wil zeggen dat je leerlingen twee jaar lang samenhoudt, zonder dat ze al een definitieve keuze moeten maken. Een brede graad sluit beter aan op het basisonderwijs en leerlingen

maken betere keuzes wat betreft hun richting wanneer ze dit vanaf veertienjarige leeftijd doen. De Commissie-Monard, een groep experts die eerder een nota maakte over de hervorming van het secundair onderwijs, gaf dit al aan.

Als we voor zo'n brede eerste graad kiezen, moet dit echter wel consequent gebeuren. Wanneer we onder de noemer van de broodnodige differentiatie achterpoortjes openlaten om leerlingen toch keuzes te laten maken die bepalend zijn voor hun verdere schoolloopbaan, tussen richtingen waarin zich een duidelijke hiërarchie opdringt, zal er in de praktijk weinig veranderen in deze eerste graad. Het risico hierop is des te groter als de huidige eerste graad een inleiding blijft van het secundair onderwijs waarbij de verleiding voor scholen groot is om leerlingen in een bepaalde richting te leiden.

De springplank die zo'n brede eerste graad moet bieden, realiseert men eigenlijk beter in een middenschool. Leerlingen krijgen dan drie keer vier jaar onderwijs, in plaats van twee maal zes jaar. De jaren die nu de eerste graad van het middelbaar vormen, zijn dan niet langer het begin van het secundair onderwijs, maar het sluitstuk van een brede basisvorming die leerlingen alle kansen biedt om zich ruim te oriënteren. In plaats van een tweeluik met een stroeve overgang, biedt een dergelijke onderwijsstructuur een zachter continuüm. Belangrijk is ook dat men dan de huidige keuze die men nu op twaalfjarige leeftijd moet maken, doorgeschoven wordt naar veertienjarige leeftijd. Bij experts en beleidsmakers is de consensus gegroeid dat we voor bewustere keuzes het keuzemoment moeten uitstellen.

Curriculum

In de middenschool is het curriculum hetzelfde voor alle leerlingen. In plaats van de huidige vakken krijgen de leerlingen in de middenschool drie grote blokken en drie kleinere blokken met daarin vakken als Wiskunde, Wetenschap en Techniek (WWT),

Talen, Wereldoriëntatie, Beweging & Sport, Cultuur & Creatie, Burgerschap, Filosofie en Levensbeschouwing (BFL).

Men maakt projectmatig werken mogelijk. Leerlingen kunnen bijvoorbeeld een week bezig zijn rond het thema 'de kathedraal'. Daarbij kunnen ze in de klas bij Wiskunde, Wetenschap en Techniek bezig zijn met architectuur, modellen en berekeningen maken hoe de bogen het gewicht kunnen dragen. In het vak Talen kunnen ze de vele teksten die er rond kathedralen zijn gemaakt, verwerken. Waar, wanneer en waarom er kathedralen gebouwd werden, kan aan bod komen in het vak Wereldoriëntatie. De relatie tussen bijzondere gebouwen en godsdienstbeleving is een uitstekend thema voor het vak Burgerschap, Filosofie en Levensbeschouwing. En in het vak Kunst en Creatie kan het thema vanuit een kunsthistorische hoek bekeken worden. Dat alles hoeft uiteraard niet enkel in de klas te gebeuren: bezoeken aan kathedralen in de Vlaamse steden, aan architectenbureaus, aan musea, aan bouwwerven behoren tot de mogelijkheden. En leerlingen kunnen dit uiteraard actief verwerken: modellen en maquettes bouwen, poëzie en toneelstukken schrijven en uitvoeren, fotoreportages maken, moderne kathedralen concipiëren .

Naast de stamvakken beschikken scholen over een aantal vrije uren die ze kunnen inzetten voor enerzijds 'inhaalijd', waarbij remediëring of verdieping bij de vakinhoud wordt geboden, en anderzijds 'vrije modules'. Twee verschillende concepten. Deze modules kunnen worden aangeboden in graadklassen, waarbij in klasoverstijgende groepen een introductie gegeven wordt tot gebieden waarnaar de specifieke belangstelling van de leerlingen die voor deze module kiezen uitgaat. Op die manier kunnen ze al proeven van allerlei vakken en beroepsgroepen waarvoor ze later in de middelbare school kunnen kiezen.

Differentiatie binnen de klas

Wanneer we alle leerlingen samenzetten, betekent dit natuurlijk niet dat zij automatisch over hetzelfde niveau beschikken. Daarom moeten we inzetten op differentiëren, een modewoord dat soms verschillende termen dekt. Ons huidige onderwijs doet aan differentiëring tussen verschillende klassen: op basis van leercapaciteiten kom je in een ander aso, tso of bso terecht. Binnen de klas wordt niet veel gedifferentieerd. Zo zullen leerlingen in aso Moderne Talen – Wiskunde allemaal dezelfde lessen krijgen.

Wanneer we de differentiatie tussen klassen wegnemen, maken sommigen zich druk dat er eenheidsworst geserveerd wordt. Het is immers niet de bedoeling dat elke leerling dezelfde lesstof krijgt. In plaats van aso, tso en bso moet er meer aandacht voor differentiatie binnen klassen in de plaats komen. Sommige leerlingen moeten de kans krijgen om te worden bijgestuurd en de zwakkere punten weg te werken, anderen om te verdiepen en te verbreden.

De opmerking die je daar vaak bij hoort, is dat leerkrachten geen tijd en expertise hebben om dit waar te maken. In die zin is het bijzonder interessant dat in de middenschool de brede eerste graad van het secundair samenkomt met de laatste jaren van het basisonderwijs. In het basisonderwijs heeft men immers al veel meer ervaring met differentiatie binnen de klas. Deze ervaring zal ook de laatste jaren van de middenschool ten goede komen. Als het leerkrachten in de lagere school lukt om te differentiëren, dan zal dat

op de middenschool zeker ook haalbaar zijn, ook al omdat door een kleiner vakkenpakket en een beperkter aantal leerkrachten per klas er de tijd is om leerlingen goed te leren kennen. Het is niet oninteressant om een aantal uren specifiek voor differentiatie te oormerken, dit kan zowel binnen de stamvakken als de inhaaluren.

Balans tussen theorie en praktijk

Een andere veelgehoorde klacht tegenover een brede eerste graad is dat je dat de zwakkere leerlingen toch niet kunt aandoen, nog twee jaar vastzitten in een puur theoretisch gegeven. Inderdaad zitten de huidige leerlingen van het bso niet te wachten op nog twee jaar enkel stilzitten op de banken en theorie slikken. Maar hetzelfde geldt voor de 'slimmere' leerlingen. Ook zij geven aan dat ze graag de handen uit de mouwen steken en in elk geval meer met de voeten in de praktijk te willen staan. Volgens tegenstanders van een brede graad zijn ook zij slachtoffer, omdat het hen belemmert in hun weg naar de top. Door het aanbod aan differentiatie en keuzemodules en een lessenspakket dat in het algemeen frisser wordt, denken we dat ook zij voldoende uitdagingen in de middenschool zullen vinden. Bovendien is een belangrijke groep 'slimme leerlingen' slachtoffer van het huidige systeem: zij die om allerlei redenen niet de weg naar het aso vinden en dus vanaf het prille begin kansen missen.

De middenschool moet dus een goede balans vinden tussen theorie en praktijk. We vragen niet alleen van de zwakkere leerlingen om toch voldoende bezig te zijn met taal en rekenen, maar ook van de cognitief knappe koppen om hun handen uit de mouwen te steken.

Betere keuzes in het secundair onderwijs (huidige tweede en derde graad)

Gezien de doelstellingen van de hervorming van het secundair onderwijs, is het al een tijd duidelijk dat de huidige differentiatie tussen aso, tso en bso, elk met een grote klunen aan mogelijke richtingen, niet langer houdbaar is. De Commissie-Monard stelde voor om het huidige systeem te vervangen door een stelsel met vier belangstellingsgebieden, waarin er een arbeidsmarktgerichte en een doorstroomgerichte richting was, waarbij de hiërarchie tussen verschillende richtingen deels, maar niet volledig werd doorbroken.

Sindsdien zijn de geesten in verschillende richtingen geëvolueerd. We citeren Georges Monard:

'De tweedeling tussen algemeen vormend voor de denkers, en technisch onderwijs voor de doeners, is totaal voorbijgestreefd [...]. We hebben in ons rapport een voorstel gedaan om richtingen te maken die arbeidsgericht zijn en richtingen die doorstromingsgericht zijn. Dankzij verschillende debatten heb ik echter ingezien dat ook dat niet de goede weg is, omdat het tot een even sterke tweedeling zou leiden. Bovendien bevinden de meeste studierichtingen zich in een continuüm tussen enerzijds abstract, theoretisch en doorstromingsgericht en anderzijds concreet, toegepast en arbeidsgericht. De realiteit is dat er geen strakke tweedeling is. Het zou voor leerlingen

en voor onze samenleving interessanter zijn om in de toekomst richtingen samen te brengen op basis van verwantschap in plaats van op basis van die tweedeling tussen algemeen vormend en technisch. De richting economie uit het aso zou je bijvoorbeeld perfect kunnen samenbrengen met de richting handel uit het technisch secundair onderwijs (tso) en de richting kantoor uit het beroepssecundair onderwijs (bso). Het is dan waarschijnlijk makkelijker voor leerlingen om de juiste studierichting te kiezen en het hoeft dan ook niet over te komen als een mislukking.'

Het plan om met belangstellingsgebieden te werken in plaats van met de huidige richtingen, kan op brede goedkeuring rekenen. We stellen voor om deze pas in te richten vanaf de huidige tweede graad secundair, dus na de middenschool of brede eerste graad. De leerlingen zullen dus in totaal vier jaar samen doorbrengen volgens belangstellingsgebied.

We stellen vier belangstellingsgebieden voor die gelijklopen met deze in het voorstel van de Commissie-Monard:

1. *Wetenschap en techniek*
Mogelijke vakken: fysica, chemie, elektromechanica, houtbewerking...
Dit belangstellingsgebied sluit aan bij wat leerlingen kennen uit het vak WWT uit de eerste graad.
2. *Mens en welzijn*
Mogelijke vakken: voeding, verzorging, biologie, chemie, sociale wetenschappen... Dit sluit deels aan bij het vak WWT, deels bij het vak Wereldoriëntatie uit de eerste graad.
3. *Maatschappij en economie*
Mogelijke vakken: economie, aardrijkskunde, boekhouden, kantoor, geschiedenis...Dit sluit deels aan bij Wereldoriëntatie, deels bij Talen.
4. *Taal en cultuur*
Mogelijke vakken: Latijn, moderne talen, filosofie, geschiedenis, beeldende kunsten, communicatie...Dit belangstellingsgebied sluit vooral aan bij het vak Talen uit de eerste graad.

Enkel differentiatie binnen de klas volstaat dus niet meer vanaf de tweede graad van het middelbaar: we differentiëren vanaf dat moment ook per belangstellingsgebied. Binnen deze belangstellingsgebieden zitten leerlingen van verschillende niveaus het eerste jaar nog volledig samen. Leerlingen volgen algemene vakken, die in elk belangstellingsgebied worden gegeven, zoals Nederlands en Filosofie & Levensbeschouwing. Daarnaast volgen ze belangstellingsvakken, specifiek voor hun gebied, en keuzevakken, die verbreding of verdieping vormen.

Het aantal keuzevakken neemt sterk toe in de loop van het secundair onderwijs. De meeste vakken die opleiden tot een specifiek beroep worden vanaf de huidige derde graad aangeboden – enkel de beroepsspecifieke vakken waar dit aantoonbaar tot kwaliteitsverlies zou leiden worden aangeboden vanaf de tweede graad. In de derde graad zijn er meer keuzemogelijkheden, maar we willen het aantal daarvan toch sterk rationaliseren ten opzichte van de meer dan 800 richtingen vandaag. Valkuil bij de

keuzevakken is dat scholen een bepaald publiek proberen aantrekken met het aanbod van keuzevakken. Dit moet vermeden worden. Een optie is om scholen te laten kiezen of ze alle belangstellingsgebieden aanbieden, maar binnen elk belangstellingsgebied de meeste keuzevakken verplicht te laten aanbieden.

Vanaf het tweede jaar van de huidige tweede graad verwachten we niet langer dat elke leerling elk vak op hetzelfde niveau volgt. Ook wat moeilijkheidsniveau betreft willen we klassen vanaf dit moment dus apart zetten. We stellen voor dat leerlingen, zoals nu in Engeland gebruikelijk is, elk vak op een verschillend niveau kunnen volgen (A/B/C). We verduidelijken dit met een fictief voorbeeld:

Leerling Annelies is sterk in wetenschappen en heeft veel interesse voor techniek, maar heeft het door dyslexie moeilijker met talen. Ze kiest voor de richting wetenschap en techniek. Daar volgt ze vakken als wiskunde, fysica en elektromechanica op niveau A. Nederlands en Frans volgt ze op niveau C. Merk op dat Annelies in het huidige systeem wellicht niet op het aso was geëindigd, maar dankzij deze structuur wel een deel van haar vakken op het hoogste niveau kan volgen. Als ze na haar middelbare school wil doorstromen naar het hoger onderwijs om een opleiding tot ingenieur te volgen, zal ze beter voorbereid aan de start komen. Merk ook op dat ze binnen haar belangstellingsgebied praktijkvakken kan combineren met theorievakken op het hoogste niveau. Ze neemt dus ook de beste kanten van het tso mee.

Dit systeem betekent dat leerlingen vanaf hun vijftiende jaar niet meer in een vast klasverband zitten. In theorie zal een leerling voor elk vak in een andere groep terecht komen. In praktijk zullen scholen clusters maken binnen belangstellingsgebieden en zullen leerlingen niet elke les met een compleet andere groep worden geconfronteerd. Door het systeem met de flexibele niveaus is er meer ruimte voor ontmoeting tussen leerlingen die elkaar vandaag de dag in de aso/tso/bso-structuur niet tegenkomen. Roostertechnisch zal dit even wennen zijn, maar voorbeelden uit het buitenland leren toch dat dit praktisch zeker niet onoverkomelijk is.

Het valt te verwachten dat leerlingen soms kiezen voor een belangstellingsgebied dat hen niet langer ligt. In de eerste twee jaar na de middenschool, de huidige tweede graad, moet een overstap zonder studievertraging mogelijk zijn, mits positief advies van de school, in september en januari door middel van bijspijkerprojecten. In de laatste twee jaar gaan we ervan uit dat leerlingen al te veel cruciale informatie hebben gemist om zomaar van richting te veranderen. Kiezen voor een andere richting kan dan enkel met studievertraging, een beetje vergelijkbaar met de schakelprogramma's die je nu in het hoger onderwijs vindt.

Ook het vakniveau zal niet altijd het juiste blijken te zijn. Vrijwillig zakken van niveau blijft mogelijk. Maar ook een niveau stijgen, voor leerlingen die zich niet voldoende uitgedaagd voelen op het B- of C-niveau, is mogelijk, mits positief advies van de school en eventuele bijles. Op die manier maken we een einde aan het eenrichtingsverkeer van de waterval.

Kwalificatie en overgang naar arbeidsmarkt en hoger onderwijs

Kwalificatie

Wie het traject van het secundair onderwijs met succes aflegt, krijgt een diploma. Dat diploma ziet er heel anders uit dan de diploma's die je vandaag kunt halen. Het is vrij van de stigma's die vandaag aan aso, tso en bso kleven. Op het diploma zal enkel staan dat de leerling geslaagd is voor het secundair onderwijs en in welk belangstellingsgebied. De leerling ontvangt daarnaast een afzonderlijk certificaat waarop staat welke vakken hij of zij gevolgd heeft en op welk vakniveau hij of zij is geslaagd.

We verwachten dat dit verregaande consequenties heeft voor de keuzes die leerlingen maken en hun houding ten opzichte van het te behalen diploma. Leerlingen die cognitief sterk staan, zullen voortaan met een gerust hart kunnen kiezen voor technische en praktische vakken als dat past bij hun belangstelling en hun toekomstplannen, want ze zullen een diploma krijgen met dezelfde reputatie als leerlingen die focussen op theorie. Om precies dezelfde redenen, hoeven leerlingen wiens talenten niet bij het cognitieve liggen zich niet langer minderwaardig te voelen, ze doen niet 'maar' bso of tso.

Uiteraard zal wel gekeken worden naar het certificaat met de vakniveaus, en zal vakniveau A het meest prestigieus zijn. Maar leerlingen zomaar vergelijken zal een stuk moeilijker worden, aangezien de meeste leerlingen een combinatie van vakniveaus volgen. Een leerling die enkel op niveau A vakken volgt, zal wellicht zeldzaam zijn.

Elke leerling die slaagt voor het huidige zesde jaar van het secundair onderwijs verdient volgens ons een diploma. Dat wil niet zeggen dat we het een vanzelfsprekende keuze vinden om meer leerlingen dan vandaag automatisch toegang te verlenen tot het hoger onderwijs. Het valt te overwegen om voor een bepaalde groep die zich wil inschrijven voor een bacheloropleiding een schakelprogramma te verplichten. We willen in elk geval de cultuur behouden waarin leerlingen die snel de arbeidsmarkt willen betreden zo veel mogelijk aangemoedigd worden om een zevende jaar te volgen.

Een van de doelstellingen van de hervorming van het secundair onderwijs is het water-valeffect tegen te gaan, schoolmoeheid te voorkomen en op die manier de vroegtijdige schooluitval te verminderen. We beseffen echter dat ook in de nieuwe structuur er nog altijd leerlingen zullen zijn die de middelbare school zonder diploma verlaten. Ook zij moeten kunnen aantonen welke vaardigheden ze wel hebben geleerd. Zij kunnen aan hun school (of scholen) een certificaat vragen dat toont tot op welk niveau ze welke vakken hebben behaald, wat de bijbehorende competenties zijn, of ze al een beroepskwalificatie hebben behaald en wat hun mogelijkheden om verder te leren zijn. Dat impliceert dat de leerinhoud meer in modules aangeboden zal moeten worden, zodat het duidelijker is welke competenties behaald zijn en een herinstroom binnen een eigen traject eenvoudiger wordt.

Begeleide studiekeuze

Leerlingen kunnen na het secundair onderwijs ofwel de arbeidsmarkt betreden, ofwel verder studeren door een beroepsopleiding te volgen, een schakelprogramma volgen

dat toegang geeft tot het hoger onderwijs, of zich inschrijven in het hoger onderwijs. Welk van de bovenstaande opties het ook wordt, het nieuwe secundair onderwijs biedt een goede voorbereiding. Net zoals de middenschool ervoor zorgt dat leerlingen betere keuzes maken in het secundair onderwijs, is het de bedoeling dat leerlingen in het hervormde secundair onderwijs betere keuzes maken voor later. Wij pleiten ervoor om de studiekeuzebegeleiding niet te laten verzorgen door het hoger onderwijs, maar deze een meer structurele plaats te geven binnen de middelbare scholen, alleen al omdat doorstromen naar het hoger onderwijs niet de enige optie is. Tijdens het begin van de laatste graad moet dit op een intensieve manier worden opgevolgd.

Van het hoger onderwijs vragen we dat voor de specifieke studies wordt aangegeven welke belangstellingsgebieden en vakniveaus een optimale voorbereiding bieden. Op die manier kan de leerling beter voorbereid aan de start komen en een beter beeld krijgen van welke opleiding bij hem of haar past, zonder dat dit een factor kan zijn om leerlingen uit te sluiten.

Gelijke kansen in het nieuwe secundair onderwijs

In het eerste deel van deze bijdrage stelden we vast dat het gebrek aan gelijke kansen voor alle leerlingen de belangrijkste factor is die ons tot een hervorming van het secundair onderwijs noopt. We menen dat de bovenstaande voorstellen heel wat van de bestaande problemen zullen oplossen: de autonome middenschool, in combinatie met een bovenbouw waar de schotten tussen verschillende niveaus worden weggebroken.

Het einde van de richtingen aso, tso en bso zal ervoor zorgen dat leerlingen op de voor hen juiste plek terechtkomen binnen ons onderwijs: leerlingen zullen kiezen op basis van belangstelling en capaciteiten, niet langer op basis van reputatie en vooroordelen.

Het einde van de richtingen aso, tso en bso zal ervoor zorgen dat leerlingen op de voor hen juiste plek terechtkomen binnen ons onderwijs: leerlingen zullen kiezen op basis van belangstelling en capaciteiten, niet langer op basis van reputatie en vooroordelen. Een snoei van de meer dan achthonderd richtingen die vandaag bestaan, zal kosten besparen en dus kleinere klassen mogelijk maken. De leerkracht zal daarin de kans krijgen om elke leerling, ook de zwaksten, alle nodige aandacht

te geven en voldoende te differentiëren, wat vandaag niet altijd het geval is. De huidige b-attesten zullen verdwijnen. Er zal meer tijd en ruimte zijn voor het begeleiden van leerlingen die een zwakke beheersing hebben van het Nederlands, door kleinere klassen, extra begeleiding en meer aandacht voor thuistalen. Ook leerlingen met speciale behoeften omwille van een fysieke of andere handicap of andere aandoening, moeten waar mogelijk een diploma secundair onderwijs kunnen behalen. We pleiten ervoor dat zoveel mogelijk leerlingen in het regulier secundair onderwijs les kunnen volgen. Het behoud van de GON- en ION-begeleiding is daarvoor noodzakelijk. Wat het buitengewoon onderwijs betreft, vinden we het belangrijk dat er sprake kan zijn van tweerichtingsverkeer. Leerlingen moeten ondersteund worden en terugkeren naar het regulier onderwijs indien mogelijk. Voor zij die kiezen voor de combinatie van deeltijds onderwijs op school en werkplekleren, willen we het systeem van 'leren en werken' versterken.

De leerkrachten moeten het waarmaken

De stap van een 6-6-structuur naar een 4-4-4-structuur met een middenschool heeft uiteraard grote gevolgen voor het lerarenberoep. Daarom is er ook een herziening van de lerarenopleiding en van het lerarenberoep nodig. Het zou ons echter te ver drijven om deze hervormingen hier zeer gedetailleerd uiteen te zetten. Wat vaststaat, is dat het een niet zonder het ander kan. De hervorming van het secundair onderwijs staat of valt met de kracht van de leerkrachten die ze moet uitvoeren. De afzonderlijke behandeling van beide dossiers door de minister van Onderwijs op dit moment is geen goede zaak.

Conclusie

In deze bijdrage tonen wij uitgebreid hoe wij de hervorming van het secundair onderwijs zien. Deze hervorming moet in het teken staan van gelijke onderwijskansen, het tegengaan van het watervaleffect, en meer welbevinden op school. We pleiten daarom voor de invoering van een middenschool, die de huidige laatste jaren van het basisonderwijs en eerste jaren van het secundair samenbrengt in een 4-4-4-structuur. Daarna kunnen leerlingen binnen hun belangstellingsgebied vakken op hun eigen niveau volgen. Met een diploma van het secundair onderwijs verschijnen ze beter voorbereid aan de start van het hoger onderwijs of op de arbeidsmarkt, en ook wie geen diploma haalt zal zijn of haar kwalificaties kunnen aantonen. We hebben uitgelegd hoe dit hervormd secundair meer kansen zal bieden voor elke leerling. Tot slot zijn het de leerkrachten die deze hervorming moeten dragen en we geven hen alle troeven in handen om dit te doen.

We legden ons vooral toe op een structuurhervorming. Maar dat alleen zal niet volstaan. Om de veranderingen te bewerkstelligen die we graag zien in het onderwijs moet ook het lesgeven zelf mee evolueren. De brede school hoort een intensievere relatie te krijgen met haar omgeving, leerlingen moeten meer in aanraking komen met de realiteit buiten de schoolmuren, nieuwe pedagogische technieken, gestoeld op differentiatie, moeten maximaal benut worden. Het welzijn van leerlingen, het zich goed en veilig voelen binnen de school, kan een veel centralere plaats krijgen dan vandaag het geval is. Een structuurhervorming volstaat niet om dat te bereiken, maar kan wel als katalysator dienen om de nodige omwentelingen in gang te zetten.

Het is van cruciaal belang om op elk moment de leerkrachten te betrekken. De hervorming moet door hen gedragen zijn. Wanneer de hervormingen niet voldoende draagvlak hebben bij het onderwijzend personeel is de kans op mislukking zeer groot. Het zijn immers de leerkrachten die de plannen moeten waarmaken. We moeten in het oog houden dat het onderwijspersoneel voldoende tijd en ondersteuning krijgt om de grote veranderingen te realiseren. Dat draagvlak moet er natuurlijk niet alleen bij de leerkrachten zijn: het is net zo belangrijk dat leerlingen en hun ouders achter de plannen staan.

Het is van cruciaal belang om op elk moment de leerkrachten te betrekken. De hervorming moet door hen gedragen zijn.

Natuurlijk werd Rome niet op één dag gebouwd, natuurlijk zijn er een aantal voorstellen met zeer drastische stappen, en natuurlijk kost hervorming geld en moeten we in

het oog houden of onze plannen binnen het veld realistisch geacht worden. Maar wie te voorzichtig wil zijn, loopt het risico te eindigen zoals de bakker die zijn cake enkel met meel en suiker bakt, denkende dat als die in de smaak valt, hij de volgende keer wel eieren en boter zal toevoegen. Zo werkt het niet: zonder alle nodige ingrediënten voor een hervorming die iedereen kansen biedt, hebben we geen succesrecept.

Bio

Sinds 2009 is Elisabeth Meuleman Vlaams parlementslid voor Groen. Met haar ervaring als project- en studiemedewerkster onderwijs op de studiedienst werd zij de onderwijsspecialiste van de partij. Sinds november 2012 is zij fractievoorzitter van de Groen-Fractie in het Vlaams Parlement.